

ЮРІЙ СЕМЕНОВИЧ КРЮЧКОВ – ЛІТОПИСЕЦЬ МИКОЛАЄВА

У статті розглядаються життєвий шлях, наукова діяльність у галузі суднобудування і краєзнавчі дослідження доктора технічних наук, професора Національного університету кораблебудування імені адмірала Макарова Юрія Семеновича Крючкова.

Ключові слова: Ю.С.Крючков, Миколаїв, літописець, Чорноморський флот.

Серед краєзнавців Миколаєва Юрій Семенович Крючков займає особливе і почесне місце. Це зна-на і шанована людина у місті корабелів. Доктор технічних наук, професор, заслужений працівник культури України, дійсний член Академії суднобудування України, Почесний громадянин міста Миколаєва, “Громадянин року” в номінації “Літописець Миколаєва”, Почесний член Миколаївського Пушкінського клубу, лауреат багатьох премій. Юрій Семенович протягом понад 50 років займався будівництвом і дослідженнями в галузі підводного кораблебудування, йому належать відкриття в галузі парусних суден, він знайшов в архівах, головним чином Санкт-Петербурга, стільки унікальних документів про Миколаїв, його засновників і будівничих, про судна, збудовані на його верфях, що по ним можна відновити історію міста. Дослідник також є автором кількох художніх творів. Однак його ім'я мало відоме серед краєзнавців України, тому автор цієї статті ставить своїм завданням охарактеризувати життя і творчість цієї унікальної людини.

Юрій Семенович Крючков народився у 1928 році у Миколаєві. У 1952 р. закінчив Миколаївський кораблебудівний інститут ім. Адмірала Макарова. З 1952 по 1956 рр. працював на Чорноморському суднобудівному заводі при будівництві важкого крейсера “Сталінград” і підводного човна проекту 613 на посадах старшого інженера, помічника будівничого, будівничого з механічної частини. На початку 1956 р. переїхав до Ленінграда у зв'язку зі вступом до аспірантури ЦНДІ-45 імені академіка О.М.Крилова. Тут він працював до 1973 року інженером-дослідником, молодшим науковим співробітником, начальником сектора. У 1969 р. заснував у Ленінграді секцію парусних суден при Центральному правлінні Науково-технічного товариства Судпрому СРСР.

У 1973 р. захистив дисертацію на здобуття наукового ступеня доктора технічних наук і переїхав до Миколаєва на викладацьку роботу у кораблебудівному інституті, працюючи на посаді професора (1974-

1975 рр.), завідувача кафедри динаміки і міцності корабельних машин (1975-1991 рр.), а з 1991 р. – професора кафедри.

Основними напрямками наукової діяльності Ю.С.Крючкова стали: вибухостійкість енергетичних вузлів підводних човнів в умовах підводних атомних вибухів, теорія і проектування сучасних парусних суден. Під його керівництвом винайдені оригінальні конструкції жорстких вітрил, виконані проекти і побудовані прогулянковий катамаран “Бумеранг” і тримаран для наукових досліджень “Таїс 3”, здійснено дообладнання науково-дослідного судна “Дельта” і сухогруза “Саатлі” жорсткими вітрилами і проекти круїзних парусних катамаранів “Сімніко” і “Селін 80”.

З 1985 р. дослідник працює в галузі енергетичних установок підводних човнів (теорія і проектування системи РДП, анаеробні енергетичні установки та ін.). Він одержав 20 авторських свідоцтв СРСР за винаходи в галузі парусних суден, створив школу наукових працівників в галузі динаміки і міцності корабельних машин, заснував лабораторію по дослідженню екологічно чистих корабельних двигунів (1977 р.) і керував нею, секцію історії суднобудування при Чорноморському міжобласному правлінні Науково-технічного товариства (1974 р.), організував і провів у Миколаєві Всесоюзні симпозиуми з парусних суден (1979, 1982, 1986 рр.) і міжнародний семінар у Херсоні (1986 р.) та дві конференції з ударних процесів у Миколаєві. За свої наукові праці в галузі кораблебудування та розробку проектів Юрій Семенович був удостоєний премії М.І.Яновського за книгу “Динамическая прочность судового оборудования” та диплому Ю.О.Гагаріна Центру підготовки космонавтів за розробку тримарана “Таїс 3”, державної стипендії на 1997-1998 рр.

Паралельно з науково-дослідною роботою в галузі кораблебудування Ю.С. Крючков займався (а зараз в основному займається) історією судно-

будування, флоту і Миколаєва. З 280 друкованих праць, які належать його перу, понад 100 пов'язані з історією. Він заснував нову допоміжну історичну науку про назви кораблів – кароніміку [1].

Перші його історичні праці були присвячені адміралам С.К.Грейгу та О.С.Грейгу, архітекторам Миколаєва [2], а у 1991 р. вийшло перше видання путівника по старому Миколаєву [3].

У 1996 р. дослідник видав ґрунтовну книгу, присвячену історії Миколаєва [4]. При написанні цієї книги Юрій Семеновичу довелося вирішувати питання про періодизацію історії міста: подавати її за правлінням російських імператорів чи за марксистським вченням про суспільно-економічні формації. Автор прийняв рішення про те, що історія міста має бути природною, у її зв'язку з розвитком загально-російських і світових подій, а також з внутрішнім життям міста. При написанні книги було використано близько 400 джерел як друкованих, так і архівних. І результатом цієї роботи автора стала книга про історію Миколаєва від його створення до сучасності.

Наступною краєзнавчою працею Ю.С.Крючкова стала книга про вулиці Миколаєва [5]. Ця книга автором задумана давно як пам'ятник рідному місту, головною метою її було не допустити, щоб з людської пам'яті зникли старі назви вулиць, околиць, які історично склалися, а з ними – і частина нашої історії. Юрій Семенович зробив спробу на основі документів відновити лінгвістичну і культурно-історичну біографію кожного географічного об'єкта міста і його найближчих околиць. Крім назв, обов'язково вказується, ким і коли була дана ця назва і які історичні особи чи події були пов'язані з ними. Книга розкриває нам історію Миколаєва, його вулиць, площ і скверів, промислових, господарських, культурно-освітніх об'єктів міста і пригородів.

Інший путівник по старому Миколаєву побачив світ у 2003 р. [6] Історичні рамки цього путівника – від заснування міста до 1918 року, тобто це час, коли місто розвивалося в межах Миколаївського півострова та його околиць. Книга складається з двох частин: історії розвитку самого міста і опису його вулиць, площ з найбільш примітними будинками та іншими об'єктами. Найбільш цікаві в історичному чи архітектурному сенсі будівлі виділені й описані окремо. Як ілюстрації використані оригінальні поштові відкритки з видами Миколаєва, плани, карти. Багато фотографій зроблено самим автором, розміщені також його власні малюнки.

Захоплення дослідника старим Миколаєвом продовжувалося і в наступні роки, у 2008 р. краєзнавець видав дві книги з цієї тематики [[7]. У порів-

нянні з попередньою книгою у словнику-довіднику “Старый Николаев” значно розширене інформаційне поле: до нього включено велику кількість планів і карт старого міста і околиць, а також фотографій найбільш цікавих будинків і вулиць. Всього представлено у довіднику близько 580 топонімів міста. У назвах вказується їх походження, рік їх появи і наведені всі перейменування аж до нашого часу. Великий інтерес являють плани Миколаєва 1860, 1898, 1908 рр.

Друга з названих книг є унікальною, оскільки до цього часу не було такої фундаментальної книги щодо архітектури старого Миколаєва. Архітектурні пам'ятки, хоча б згадки про них та їх вигляд, конче потрібно зберегти, бо вони руйнуються на очах: зникають старі будинки, знищуються окремі архітектурні деталі, спотворюється вигляд старих будинків, їхні фасади, зникає простір вулиць Миколаєва. Тому книга Ю.С.Крючкова, у певному сенсі, увіковічне те, що зникає з часом.

Автор викладає власну точку зору на архітектуру і будівництво Миколаєва за увесь дореволюційний період. Читач може познайомитися з найбільш характерними для Миколаєва трьома архітектурними напрямками – класицизмом, еkleктикою і модерном. Окремий розділ присвячений особливостям Миколаєва як південного провінційного міста і морського порту. Книга ілюстрована 455 малюнками і фотографіями, причому сучасні фотографії виконані самим автором.

Юрій Семенович закоханий у кораблі, і свідченням цього є його книга “Корабель і естетика” [8]. У цій книзі корабель розглядається як твір мистецтва, його відображення у творах мистецтва і мистецтво давати назви кораблям. Книга містить велику кількість ілюстрацій.

Багато років дослідник вивчає життя і діяльність адмірала Олексія Самійловича Грейга, який стояв біля колыски Миколаєва і зробив дуже багато для його розвитку. Багаторічна зацікавленість втілилась у його чергову книгу [9]. Доля цієї неординарної особистості була драматичною: він пережив і наклеп, і травлю, і не безмарне особисте життя. У книзі вдало поєднується історична достовірність і легкість викладу, яка межує з романтизованою біографією. Автор книги через призму часу показує живу чарівність цієї освіченої і багатогранної людини, тонкої і ранимої, розкриває причини неоднозначного ставлення до О.С.Грейга його сучасників та істориків.

Перу Ю.С.Крючкова належать сотні краєзнавчих публікацій в різних періодичних виданнях, насамперед в місцевих газетах, протягом кількох десятиліть. Дослідник вирішив їх зібрати до купи і видати у 8-ми

томах. На сьогодні вийшло три томи [10]. Науковий інтерес становить і його автобіографія [11].

Юрій Семенович – неодмінний учасник всіх краєзнавчих конференцій, які з 1995 року проводить Миколаївський краєзнавчий музей, де він виступає з доповідями про минуле Миколаєва [12]. Він є організатором і керівником міського історико-краєзнавчого товариства “Золотая ладья”, яке було засноване у 1988 р. Це товариство підготувало і видало книгу “Именоватъ – город Николаев”, в якому розміщена стаття Ю.С.Крючкова [13]. Не забув краєзнавець і про школярів: видав хрестоматію з історії рідного краю [14].

Талант Ю.С.Крючкова розкрився і при написанні ним історичних художніх творів [15]. Любов до літератури і поезії у Юрія Семеновича проявилась ще з ранніх років. В результаті з'явилося кілька художніх творів, але видані не всі. Вивчивши велику кількість архівних документів і справжніх листів Олексія Орлова, Самійла Грейга, Катерини II та інших, автору пощастило знайти раніш невідомі історичні факти про сумну долю княжни Тараканової і викласти їх жваво і цікаво для всіх читачів.

До книги “На грани веков” включені три повісті, які охоплюють столітній період історії російської імперії з 1750 по 1850 рр. Перша повість “Колесо фортуни” розповідає про три долі: корсара, засновника американського флоту, російського адмірала Пола Джонса; іспанця, який воював під стінами Очакова, російського адмірала, засновника Одеси Йосифа Дерибаса і самозванки, натхненниці й організатора бвйвства Павла I красуні Ольги Жеребцевої.

Друга частина книги – “Камергер и Кончита. Послесловие к рок-опере “Юнона и Авось”. Це розповідь про драматичне життя російського дипломата Миколи Резанова, про його любовний зв'язок з юною іспанкою Кончитою Аргуельйо, про трагічні долі командирів суден “Юнона” і “Авось”, про гострі взаємовідносини Миколи Резанова з Іваном Крузенштерном під час кругосвітньої подорожі.

Третя частина – “Храм Вести. Есе”. Це розповідь про життя російського адмірала, командира Чорноморського флоту, військового губернатора Миколаєва і Севастополя Олексія Грейга і його дружини Юлії, про складні взаємовідносини з мічманом Володимиром Далем та іншими особами, які зводили наклепи на Грейга та його дружину.

Юрій Семенович Крючков – повний сили і енергії. 16 грудня 2010 р. була презентована Центральної бібліотеці ім. М.Кропивницького міста Миколаєва нова його книга “Підводні човни та їх творці: 1900-2000 рр. Драма людей, кораблів та ідей”. Дослідник-краєзнавець у розквіті своїх творчих сил і здібностей.

*Будет нелёгким мой путь,
Тянут ко дну боль и грусть –
Прежних ошибок груз.
Но мой плот,
Сшитый из песен и слов,
Всем моим бедам назло
Вовсе не так уж плох.*

Ці слова з пісні Ю.Лози “Плот” – кредо Юрія Семеновича Крючкова.

Джерела та література

1. *Крючков Ю.С.* Имя на борту / Ю.С. Крючков. – М.: Транспорт, 1988. – 157 с.; *Крючков Ю.С.* Каронимика – наука о названиях кораблей / Ю.С. Крючков // IV Миколаївська обласна конференція “Історія. Етнографія. Культура. Нові дослідження”. – Миколаїв, 2002. – С.274-277.
2. *Крючков Ю.С.* Алексей Самуилович Грейг: 1775-1845 / Ю.С. Крючков. – М.: Наука, 1984. – 104 с.; *Крючков Ю.С.* Самуил Карлович Грейг / Ю.С. Крючков. – М.: Наука, 1988. – 96 с.; *Крючков Ю.С.* Архитекторы – пансионеры Черноморского флота / Ю.С. Крючков // Тези доповідей першої обласної наукової краєзнавчої конференції «Історія. Етнографія. Культура. Нові дослідження». – Миколаїв, 1995. – С.120-122; *Крючков Ю.С.* Генеалогическое древо рода Грейгов / Ю.С.Крючков // Історія. Етнографія. Культура. Нові дослідження: III Миколаїв. обл. краєзнавча конференція. – Миколаїв, 2000. – С.292-293.
3. *Крючков Ю.С.* Старый Николаев и окрестности. Топонимический словарь – справочник / Ю.С. Крючков. – Николаев: «Дикий Сад», 1991. – 127 с.
4. *Крючков Ю.С.* История Николаева от основания до наших дней / Ю.С. Крючков. – Николаев: МП “Возможности Киммерии”, 1996. – 299 с.
5. *Крючков Ю.С.* История улиц Николаева: топонимический путеводитель по городу и окрестностям / Ю.С. Крючков. – Николаев: Возможности Киммерии, 1997. – 159 с.
6. *Крючков Ю.С.* Град Святого Николая: путеводитель по старому Николаеву / Ю.С. Крючков. – Николаев: Возможности Киммерии, 2003. – 256 с.

7. *Крючков Ю.С.* Старый Николаев: топонимический словарь-справочник / Ю.С. Крючков. – Николаев: Изд-во Ирины Гудым, 2008. – 128 с., илл.; *Крючков Ю.С.* Архитектура Старого Николаева / Ю.С. Крючков. – Николаев: Возможности Киммерии, 2008. – 240 с., 455 илл.
8. *Крючков Ю.С.* Корабли и эстетика / Ю.С. Крючков. – Николаев: ЧП Торубара Е.С., 2007. – 172 с.
9. *Крючков Ю.С.* Алексей Самуилович Грейг и его время: адмирал, личность, человек / Ю.С. Крючков. – Николаев: Изд-во Ирины Гудым, 2008. – 408 с.
10. *Крючков Ю.С.* Очерки истории Николаева: в 8 книгах / Ю.С. Крючков. – Николаев: Степь-инфо, 2004-2006. – (Серия «Библиотека горожанина»). – Кн. 1, 2003. – 138 с.; кн.2, 2004. – 118 с.; кн.3, 2006. – 136 с.
11. *Крючков Ю.С.* И этот миг называется жизнь! / Ю.С. Крючков. – Николаев: Полиграф. объединение «Шамрай», 2007. – 37 с.
12. *Крючков Ю.С.* Николаев как образец южного провинциального города / Ю.С. Крючков // *История. Етнографія. Культура. Нові дослідження: III Миколаїв. обл. краєзнавча конференція.* – Миколаїв, 2000. – С.94-100; *Крючков Ю.С.* Планы Николаева как источники по истории города / Ю.С. Крючков // *История. Етнографія. Культура. Нові дослідження: III Миколаїв. обл. краєзнавча конференція.* – Миколаїв, 2000. – С.268-270.
13. *Крючков Ю.С.* Начало Николаева и судостроения в городе / Ю.С. Крючков // «Именованъ город Николаев»: Ист.-краевед. вып. – Николаев, 1989. – С.10-41.
14. *Крючков Ю.С.* Очерки истории Николаева: Хрестоматия в помощь учащимся при изучении курса краеведения / Ю.С. Крючков. – Николаев: Степь-инфо, 2002. – 126 с.
15. *Крючков Ю.С.* Кто вы, княжна Тараканова?: Историческая повесть / Ю.С. Крючков. – Николаев: ИПП «Степь-инфо», 2005. – 120 с.; *Крючков Ю.С.* На грани веков: исторические повести / Ю.С. Крючков. – Николаев: Изд-во Ирины Гудым, 2007. – 408 с.

Петр Тригуб

Юрий Семёнович Крючков – летописец Николаева

В статье рассматриваются жизненный путь, научная деятельность в области судостроения и краеведческие исследования доктора технических наук, профессора Национального университета имени адмирала Макарова Юрия Семёновича Крючкова.

Ключевые слова: Ю.С. Крючков, Николаев, летописец, Черноморский флот.

Petro Trygub

Yuriy Kryuchkov – annalist of Mykolayiv

In article the life, scientific activity are considered in the field of shipbuilding and study of local lore researches of Dr.Sci.Tech., the professor of National university of a name of admiral Makarov Yuriy Kryuchkov.

Key words: Yuriy Kryuchkov, Mykolayiv, annalist, the Black Sea fleet.

